

TOERTOCHT DELTALAND (ca 229 km)

Deze route is uitgezet in het zeeleilandschap van Zuidwest-Nederland. De route loopt over de Zeeuwse eilanden, waarbij uiteraard ook aandacht wordt besteed aan de Deltawerken.

Het zuidwestelijk zeeleigebied omvat twee landschapstypen: oudere zeeleipolders (oudland) en recente zeeleipolders (nieuwland).

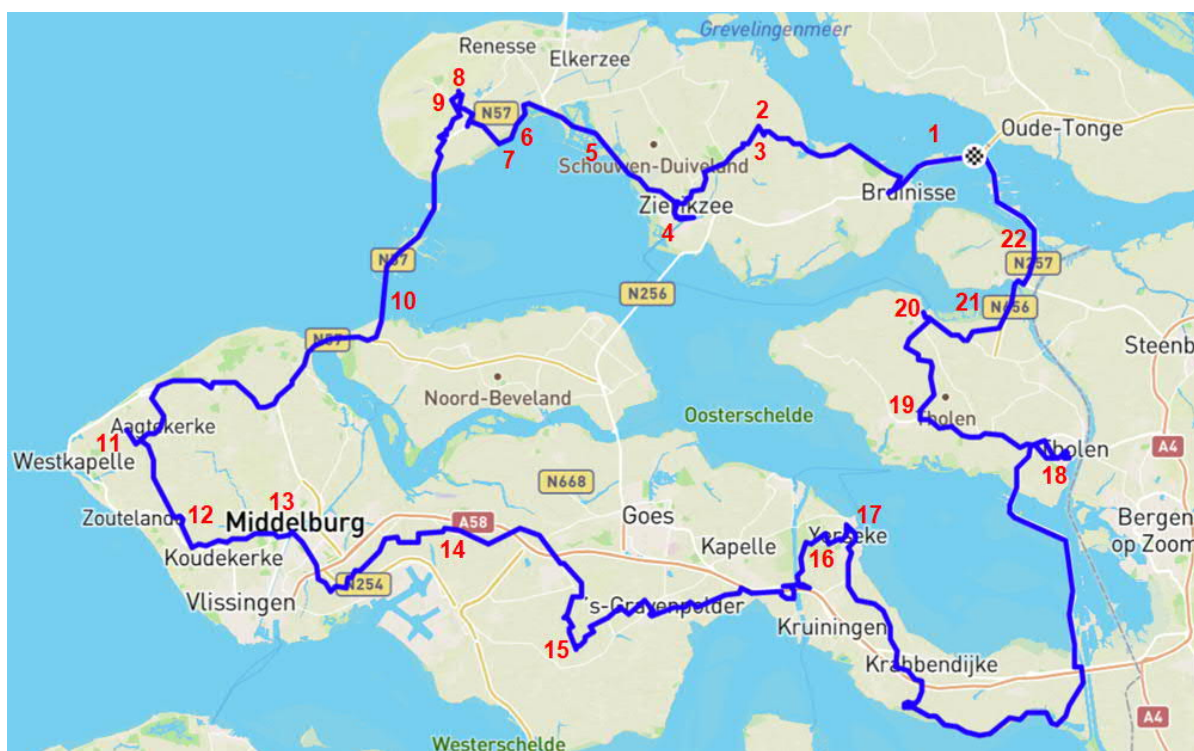
Het oudland bestaat uit een afwisseling van hogere kreekruigen en lagere poelgronden.

Overstromingen hebben een fundamentele rol gespeeld bij de vorming van het. Tijdens vloed zocht het zeewater zijn weg over het land via kronkelende getijdenkreeken en prielen (geultjes). Bij vloed nam het water sedimentdeeltjes mee, die bij eb achterbleven op het land. Op de bodem van de kreekgeulen zelf bezonken de zwaardere zandkorrels. Waar het zeewater uitvloeide over grotere oppervlakken (platen) en de stroomsnelheid dus afnam, bezonken de lichtere kleideeltjes. Door ontwatering is er omkering van het reliëf opgetreden (reliëfinversie). De zandige kreekopvullingen klinken niet in en vormen nu kreekruigen in het landschap. De vroeger hoger gelegen platen met een laag zware klei op veen klinken wel in en vormen nu laaggelegen komvormige poelgronden.

Het nieuwland bestaat uit opwassen en aanwassen. Wanneer een zandplaat te midden van stromend water voldoende hoog was opgeslibd en bedijkt werd, sprak men van een opwas. Wanneer tegen bestaand en bedijkt land een strook grond droogviel die werd bedijkt, dan was sprake van een aanwas.

De toertocht begint en eindigt bij Restaurant Grevelingen, op de plaats waar de Philipsdam (N257) aansluit op de Grevelingendam (N59).

Op het routekaartje zijn 22 rode cijfers aangebracht die corresponderen met onderstaande stukjes tekst over en afbeeldingen van landschappelijke bezienswaardigheden en wetenswaardigheden.

schaal 1:400.000

Bezienswaardigheden en wetenswaardigheden

1 Deltaplan	12 Oudland
2 Dreischor: een (kerk)ringdorp	13 Middelburg
3 Dreischor: vlasschuren	14 Nieuwland
4 Monumentenstad Zierikzee	15 Welen of wielen
5 Flaauwershaven	16 Yerseke Moer
6 Inlagen en karrevelden	17 Yerseke, ooit het Zeeuwse Klondike
7 De Plompe Toren	18 De Stad Tholen
8 Schurvelingen en elzenmeten	19 Meestoven
9 Burgh-Haamstede	20 Sint Annaland: een (ring)voorstraatdorp
10 Oosterscheldekering	21 Oosterschelde
11 Vliedbergen	22 Stelbergen

In dit pdf-routebestand zijn uitsluitend de vier vetgedrukte landschap-specifieke bezienswaardigheden en wetenswaardigheden opgenomen. Voor de overige bezienswaardigheden en wetenswaardigheden zal het boek 'HET NEDERLANDSE LANDSCHAP VANAF DE MOTOR OF VANUIT DE AUTO' moeten worden geraadpleegd.

2 DREISCHOR, VOORBEELD VAN EEN (KERK)RINGDORP

Een voor de Zeeuwse- en Zuidhollandse eilanden kenmerkend dorpsstype is het (kerk)ringdorp. Een (kerk)ringdorp bestaat uit een ring van bebouwing rondom een centraal punt, waarop vaak een kerk staat met eromheen een cirkelvormig kerkhof. De oorspronkelijk in veel dorpen aanwezige gracht rond het kerkhof is vrijwel overal gedempt. De geschiedenis van Dreischor gaat terug naar een ver verleden. Op de onbedijkte schorren weidden herders hun schapen. De schorren van Dreischor zijn omstreeks het jaar 1100 ingepolderd. Het eiland Dreischor overstroomde tijdens de Sint Aagtevloed (14 december 1287). Na verloop van tijd werd Dreischor opnieuw ingepolderd en in deze jonge vruchtbare polder vestigden zich boeren, die hun huizen en schuren op een kreekrug (Weststraat) bouwden. Kort na de herbedijking werd ook een kerkje gebouwd, dat geleidelijk werd vergroot tot de tweeschepige hallenkerk (Sint-Adriaanskerk) van nu.

(KERK)RINGDORP DREISCHOR
(LUCHTOPNAME GOOGLE EARTH)

6 INLAGEN EN KARREVELDEN

Een dijkval ontstaat als een getijgeul te dicht langs de kust gaat lopen en deze ondermijnt. Op een gegeven moment is de onderwateroever zo steil geworden dat deze met dijk en al in de geul wegglijdt. Om te voorkomen dat bij een dijkdoorbraak of een dijkval een groot stuk achterland zou overstromen, zijn op gevaarlijke plekken achter de zeedijk inlaagdijken als reservedijken aangelegd.

Het gebied tussen de oorspronkelijke zeedijk en de reservedijk noemen we een inlaag. Doordat de voor de nieuwe dijk benodigde grond doorgaans uit de inlaag werd gehaald, ligt het maaiveld laag en is de invloed van zout kwelwater groot. De inlagen zijn vaak drassig en ongeschikt voor landbouw, daardoor bleven ze ook in het verleden vaak braak liggen. Sommige inlagen werden gebruikt als boezem voor het lozen van overtollig water uit de aanliggende polders. Andere waren in gebruik als hooiland.

De uit de inlaag gegraven grond waarmee de inlaagdijk werd gebouwd, werd 'uitgekard'. Deze karrevelden zijn nu nog te herkennen aan lange stroken grond (om met de karren overheen te rijden) afgewisseld met lange uitgegraven stroken.

Lag er een dorp tussen de oude zeedijk en nieuwe inlaagdijk dan werd dit veelal opgegeven. De huizen werden plank voor plank en steen voor steen afgebroken: Zeeuwen zijn zuinig en bouw materiaal was schaars. Vaak brak de oude zeedijk inderdaad door en ging er weer land verloren.

De Koudekerksche Inlaagpolder is eeuwen geleden ontstaan nadat achter de toenmalige zeedijk een inlaagdijk als reservedijk is aangelegd. Dit land zou normaal gesproken ten prooi zijn gevallen aan de zee, maar uitgerekend hier is het oude cultuurlandschap nog haarfijn zichtbaar gebleven.

Doordat getijgeulen niet verder naar de kust opschoven, kon de inlaagpolder tot op de dag van vandaag blijven bestaan. De bebouwing was verdwenen, maar de boeren konden de laaggelegen, natte karrevelden blijven gebruiken als hooiland.

In de Koudekerksche Inlaagpolder versterken cultuurhistorie (eeuwenlang menselijk geploeter) en natuur (brakwatergebied met unieke flora en fauna) elkaar.

KOUDEKERKSCH E INLAAGPOLDER

16 YERSEKE MOER

Vanaf de kreekruggen lopen (vaak doodlopende) zijwegen de lage poelgebieden in. Ze worden zoekwegen of wegelingen genoemd. Deze wegen worden beschouwd als ontsluitingswegen van de poelgebieden met als doel het aanwezige veen daar weg te halen.

Veen was hier veel meer dan alleen brandstof. Het veen bevatte immers zout en zout was vroeger goud waard. Dankzij het zout bedierf het voedsel niet meer!

DE ZOEKWEG BIJ YERSEKE

In de oudlandpolders in Zuidwest-Nederland is op grote schaal zout gewonnen uit veen. Deze wijze van zoutwinning wordt moertering of darinkdelverij genoemd. Er werd gemoernd per blok of op lange stroken. Deze vormen van zoutwinning heten blokmoertering of strokenmoertering.

Het aanwezige veen werd gedurende overstromingen door de zee met kleilagen afgedekt en is tijdens dat proces met zout water doordrenkt geraakt. Het zouthoudende veen wordt 'darink' (ook wel derrie of moer) genoemd. Darink vormde de grondstof voor de veenzoutproductie die vooral in de 13e - 15e eeuw op grote schaal plaatsvond in het zuidwestelijk zeekleigebied. Het weggegraven veen werd gedroogd, nog enkele malen met zeewater overgoten en gedroogd, tot het verzadigd was van zout. Daarna werd het zoute veen verbrand in zoutketen en werd het zout uit de as gewonnen.

De zoutwinning had grote landschappelijke gevolgen. Door het weggraven van de zoute veenlagen daalde het maaiveld waardoor de natuurlijke lozing van overtollig oppervlaktewater in toenemende mate werd bemoeilijkt. De zee werd als het ware uitgenodigd om verder het land binnen te dringen. Tal van overstromingsrampen waren dan ook het gevolg van zoutwinning. De situatie werd nog nadeliger beïnvloed door de vaak ongecoördineerde werkwijze die men zich aanvankelijk veroorloofde. In het wilde weg groef men kuilen om het zouthoudende veen onder een door de zee afgezette laag klei weg te graven. De klei werd 'even opzij gegooid' en na het moerteren heel slordig weer teruggegooid. Deze wijze van moertering heeft het Yerseke Moer zijn hollebollijg uiterlijk gegeven. Later werd de moertering aan regels gebonden. De historische landschapsstructuur is in het Yerseke Moer nog grotendeels bewaard gebleven. Dit bepaalt in belangrijke mate de aanwezige natuurwaarden.

21 NATIONAAL PARK OOSTERSCHELDE

De huidige Oosterschelde is het resultaat van de eeuwenoude strijd tussen mens en zee. Het inpolderen van schorgebieden en weer prijs moeten geven van eerder gewonnen land wisselden elkaar doorlopend af. Het natuurgebied Nationaal Park Oosterschelde staat via de Oosterscheldekering in open verbinding met de Noordzee. Daardoor is het 2x per dag eb en vloed. Het zoute water van de Oosterschelde stroomt in het eeuwig ritme van het getij op en af. Bij eb vallen de slikken en platen droog. Bij vloed keert het water terug en lopen drooggevallen slikken en platen weer onder.

Een slik is een stuk buitendijks onbegroeid land dat bij elke vloed overstroomt. Als een slik als een eiland helemaal door water omgeven is, dan noemen we het een plaat.

Pas als een slik hoog genoeg is opgeslibd, komen de eerste planten. Zo kan langzamerhand een schor (gors of kwelder) ontstaan. Een schor is een buitendijks met planten begroeid gebied waar kronkelende kreekjes doorheen lopen. Met hoogwater lopen deze kreekjes vol met water. Bij laagwater staan ze droog. Alleen bij extreem hoog water overstroomt het schor. Planten op het schor moeten dus wel bestand zijn tegen zout water.

SCHORREN EN SLIKKEN